

“Lên đ̣c sơn núi” – tập thơ

“Lên đ̣c sơn núi”

10/07/2020

Phạm Xuân Nguyên

Hôm nay tôi cùng bạn đọc tập thơ **“Chút lời mệnh mông”** của nhà thơ **Nguyễn Đức Sơn (1937 – 2020)**.

Ông sinh ở Ninh Thuận, quê gốc Thừa Thiên – Huế. Xuất hiện trên văn đàn miền Nam từ thập niên 1960 và nổi tiếng với bút danh Sao Trên Rừng, ông là một trong mấy gương mặt “kỳ dị” của văn chương Sài Gòn cùng với Bùi Giáng, Phạm Công Thiện.

Ông thường sống ở núi nên có biệt danh Sơn Núi để phân biệt với Sơn Biện là biệt danh của nhà thơ Nguyễn Bức Sơn sống ở Phan Thiết (tác giả tập thơ “Chiến tranh Việt Nam và tôi” cũng nổi tiếng trước 1975). Sự nghiệp văn chương của ông đã xuất bản 8 tập thơ và 3 tập truyện ngắn từ 1965 đến 1973.

Tập “Chút lời mệnh mông” là sự xuất hiện trở lại văn đàn của Nguyễn Đức Sơn sau gần nửa thế kỷ biệt tích gồm 110 bài thơ chưa in trong các tập trước của tác giả, được các con ông tập hợp lại. Các bài thơ ở đây có những bài tương đối mới, lại có những bài viết nửa thế kỷ trước, từ thời lao tù quân dịch của tác giả. Trong tập có lời tựa công phu của nhà sư Thích Không Hạnh, có bức vẽ và các thơ bút của tác giả, có các bức thư họa của nhà thư pháp Hồ Công Khanh.

Nhà thơ còn kịp thấy tập thơ xuất bản đầu năm nay trước khi qua đời ngày 11/6/2020 sau nhiều năm sống ở vùng rừng núi Bò Lộc (Lâm Đồng). Một năm trước, tại Mỹ, ở Nhà xuất bản Văn học, cũng đã ra một tập thơ Nguyễn Đức Sơn nhan đề “Thơ và Đá” bằng ba ngữ Việt – Anh – Nhật với lời tựa của thầy Tuệ Sỹ.

Nói tới thơ Nguyễn Đức Sơn, người ta hay bõo đó là thơ dân tục. Nhưng trước khi nói chuyện đó, bạn hãy cứ đọc vào tập thơ này của ông để thấy ông rất đời. Chọn lấy riêng những bài ông viết về con cái đã đủ thấy. Ông nhìn con tập luyện thấy “*Co chân tròn tựa như hòn đá lăn*” nên dặn con “*Muốn cho đời sống không cần / Tập cho quen một thẳng bằng từ đây*” (tr. 26). Ông dạy con ăn chén bột gạo không có đường vàng nên phải cho muối vào và động viên con “*Mặn thì dương tính phải cao / Mai kia cứng cáp con lao vào đời*” (tr. 31). Rồi đến một hôm ông lại dạy con nữa:

“Hết đường cha trộn với trắng

Hình như sắc độ vàng bằng với nhau

Thôi thì con ráng ăn mau

Hôm nay lạt lẽo ngày sau ngọt ngào” (tr. 32)

Đi vào thơ Nguyễn Đức Sơn, trước hết hãy đọc những bài rất đời như thế đã. Giờ mà nói chuyện thơ ông dân tục có khi còn bị mắng, bị phê, dù thơ ông đã lưu hành bao năm và nay đã được in như tập này.

Nhưng cái cần nói thì cũng phải nói. Về chuyện dân tục trong thơ Nguyễn Đức Sơn, có hai câu thơ của ông hay được đưa ra để nói, nhưng cũng là hai câu được nhớ nhiều nhất, và cũng khen nhiều. Đó là hai câu ở bài “Vũng nước thánh” in trong tập “Đêm nguyệt động” (1967): “*Ôi một đêm bụi cày đáng thu người / Em chưa hái mà hèn anh đã ứt*”. Bõo nó tục vì nói chuyện tiếu hái ứt hèn thì là tục theo cái lẽ xưa nay coi là tục tiểu những chuyện bài tiết cơ thể. Nhưng bõo đó là một câu thơ cực hay về tình yêu xưa nay chưa ai viết thì nó thực là hay. Cái dân tục trong thơ Nguyễn Đức Sơn là thế đấy. Và trước nay đã có nhiều người luận giải, phân tích cái tục đó để nói đó không phải tục. Cũng như đã có nhiều bài viết mà xem thơ ông nói chung với rất nhiều lẽ cao siêu thâm thúy.

Cho nên tôi mới nói, bạn nếu chưa đọc thơ Nguyễn Đức Sơn bao giờ thì hãy cứ đi thẳng vào thơ ông, đến trực tiếp với câu chữ

lời thơ của ông, cứ trực cảm với ông bằng cảm xúc chính mình, cứ uyên nguyên trăn trụi, bỏ qua mọi sự luận giải lý tính. Hãy đọc thơ, và không cứ thơ, bằng mắt bằng hồn bằng tâm của mình, bằng cái không trong mình, chớ đừng ai đừng lấp bịt cứ cái gì vào đó. Đọc bằng mình sau đó mới đọc bằng người. Đọc hồn nhiên nhi nhiên tự nhiên.

Và đọc như thế thì bạn trước hết sẽ được thích khoái với thơ của ông Sơn Núi. Có ai ngộ được “Bát nhã” như ông thế này không:

“Một sớm sương giăng mờ núi sông

Ghé thăm tình cũ cảm mênh mông

Câu tiêu em đã quên chưa đội

Bãi cứt nhìn qua hiện đoá hồng” (tr. 88)

Bạn choáng, tôi chock thế, khi chạm phải cái từ vồn bị coi là dơ bẩn, và sẽ càng choáng hơn khi thấy từ nó hiện ra một đoá hồng của tình yêu. (Tôi nhớ ông Sơn Biện cũng có câu thơ với cái từ tục này “*Ta vồn ghét đàn bà như ghét cứt / Nhưng vì sao ta lại yêu em*”. Sau này khi được in lại, câu thơ đã bị biên tập sửa thành “*Ta vồn ghét đàn bà như ghét địt*” thế thì còn gì là ý vị của tình yêu!). Bạn choáng vì chưa bao giờ gặp một sự kết hợp lạ lùng đến thế của những từ ngữ, hình ảnh, cảm xúc ngỡ như không bao giờ kết hợp được. Ấy vậy nhà thơ mới gọi tên bài thơ là “Bát nhã” như trao bạn một chìa khoá thơ.

CHÚT LỜI MÊNH MÔNG

Tác giả: Nguyễn Đức Sơn

Thư viện Huệ Quang & Nhà xuất bản Đà Nẵng, 2020

Số trang: 150

Bởi vì thiên nhiên vũ trụ là vô hình vô tướng:

“Có bay cao chín tầng trời

Chẳng nghe thượng đế ngàn đời nín thinh

Có dòm sâu tận cõi mình

Cũng không thấy được cái hình thế gian” (tr. 54)

Giữa cõi vô đó hiện ra một Nguyễn Đức Sơn:

“Bụi quen ăn nói lòng khùng

Trăm năm xã hội không dùng được ta

Một đời vô lượng thơ ca

Ngàn năm trời đất bao la thế dài” (tr. 59)

Bài thơ này mang tên “Trăm năm, Ngàn năm”. Con người sinh ra đời là bị giẫy dụa trong cõi nhân gian phàm tục. Mấy ai biết “một đời phôi hủ cho sâu / trăm năm hai chữ vô cữu mà thôi” (tr. 34). Những hệ lụy trên gian ai cũng phải trải. Nhưng có ai trải rồi lại được như Nguyễn Đức Sơn:

“Sống quá đời ta tuổi sắp già

Bao nhiêu học thuyết bước đều qua

Nay vùi đất bóng chơi am vắng

Ưu trĩ vườn trăng một tiếng gà” (tr. 78)

Đó là sự vượt thoát cõi sống, siêu thoát nhân sinh của người thấu lẽ vô thường vũ trụ. Cái bãi cứt ở trên và trái ở đây là cùng trong một quán tư tưởng của thi nhân.

“Trưa đứng một mình đợi ai lên

Đất trời đâu có dưới và trên

Đi cao đi sót rụng một trái

Dồi ăn một bên ta một bên” (tr. 77)

Và như thế với Nguyễn Đức Sơn cái gì cũng là thơ, bất luận là

cái gì. Cho nên đọc thơ ông đừng bận tâm lắm tục xấu đẹp, đừng để cái trí biện biệt chi phải cái cảm thức toàn thê. Tôi đã nói đến cái thích khoái giạt mình choáng váng của người lớn đều đọc thơ Nguyễn Đức Sơn. Vì mọi cái bình thường tầm thường dung tục vào thơ ông một cách tự nhiên bất ngờ mà cũng đơn sơ giản tiện như hàng ngày chúng ta vẫn có đó, trong ta và ngoài ta, ai cũng nhìn cũng biết nhưng không ai thơ chúng được như ông.

Thơ ông rất trong đời và cũng rất ngoài đời. Ông cuộc đời và thơ đời cười “*bác hơi nức nư như người đang vui*”, chừng đó để ông gửi con trọn một niềm tin “*dù cha cuộc phải trái mình nung*” (tr. 30). Người đời nhìn núi chỉ là núi. Còn Nguyễn Đức Sơn bằng con ngấm núi “*thơ trong bóng núi trùng trùng bóng ta*” (tr. 66), ra suối nhìn hoa trôi chợt trong một sát na “*thơ trong nước cuồn có tôi và người*” (tr. 97). Ông đau đớn một kiếp người, cả trùng trùng kiếp người, khi “*Đêm thăm bạn sập đổ Di Linh*” (tr. 144), một bài thơ thật khùng khiếp Nguyễn Đức Sơn.

Có thể hình dung đường vào thơ Nguyễn Đức Sơn là đường dốc núi. Người đọc phải lên dốc ngược với những gì mình quen đọc, quen coi là thơ. Đường dốc nhieu gai góc trơn trượt nhưng mỗi bước lên là một bước mở cao sáng trời. Nhà thơ đã có bài thơ mang tên “*Lên dốc sơn núi*” hiểu thật thì như chỉ chỉ ông mà hiểu theo cách thơ thì là “*bày đường*” vào thơ ông:

“Lên dốc

Sơn núi

Bên thơ

Bên thú

Tinh thức

Khỏi cơn

Đau ngóng

Đầu cúi” (tr. 146).

Và đây “Chút lời mệnh mông” ông viết dịp sinh nhật tuổi 33 (1970), nĩa thĩ kĩ sau đĩn với bạn đọc như lời di chúc cĩa ông ĩ tuổi 83, giĩa từ một cuộc chơi trong cõi trời cõi người.

“Một mai cha chĩt đừng chĩn

Ngại chưa xuĩt kịp chút hĩn thiĩt tha

Cái gĩ cha nói chưa ra

Biĩt đâu còn sót trong da máu này

Tuy nhiên đừng đĩ lâu ngày

Đĩt ngay lập tức là hay nhĩt đời

Con mang tro bụi xa vĩi

Gĩi cho thiên địa chút lời mệnh mĩng” (tr. 147)

Bạn đọc thơ Nguyễn Đức Sơn cách gĩ cũng sẽ gặp chút lời cĩa ông gĩi vào mệnh mĩng đĩ. Từ đọc thơ theo cách đời đĩn đọc thơ theo cách triĩt, cách thiĩn, bạn sẽ đĩn leo được dĩc Sơn Núi và gặp được một nhà thơ đã tự họa mình “*Xem tĩi chĩnh hậu thẳng điĩn / Tim pha chút máu thĩnh hĩĩn cho vui*” (tr. 135). Và rĩi nhĩng lời thơ khĩc lạ, “đĩĩn khũĩng” cĩa ông sẽ giúp bạn thĩĩm trĩĩi đời hơn trong tĩĩt cĩ nhĩng xĩu xa tĩĩt đẹp tục lũy cĩa nó.

Hẹn bạn lĩĩn tĩĩi với một cuĩĩn sĩch mới khĩc.

Đà Lạt, 9.7.2020

[Theo Internet](#)